

1996. július - **Vásáry Tamás karmester, zongorista, zenepedagógus, nevelő, transzcendenciát kutató filozófus és író egy személyben.**

Koncertjein, előadásain ezrekkel osztja meg gondolatait... Egyik nap Cannes-ban vezényel, majd Mexikóba repül. Negyvennyolc órát tölt az aztékok földjén, próba, koncert, majd négy óra alvás után ismét repülőre ül és jön Budapestre. Egyenesen a rádióba megy, próbál, felvételt készít. Aztán végre jut egy kis idő pihenésre is. Akkor meg jönnek az újságírók...

A hetvenesztendős Magyar Rádióval egyidős nálunk a rádióhullámokon át közvetített zene. S alig fiatalabb a Magyar Rádió szimfonikus zenekara.

A rendszerváltást követő forró hónapokban, a mesterségesen szított „médiaháború” idején is minden higgadt gondolkodású szakember tudta, hogy a koros intézmény megérett az átalakításra.

A szinte közmondásos pénztelenség idején mindig akad, aki fölveti a Magyar Rádió nagy hagyományú művészeti együtteseinek megszüntetését A szimfonikus zenekar, az énekar és a gyermekkórus a rendszerváltás óta állandó életveszélyben él és dolgozik.

A Magyar Rádió zenekarának karmestere a Londonban élő Vásáry Tamás.

A kertvárosi ház emeleti része az ő sásfészke. A nappalit a hatalmas fekete Steinway-zongora uralja patinás régi bútorok társaságában. És a könyvek. Elsősorban lélektani és transzcendentális fogantatásúak. Tea mellett a beszélgetés is bensőségebbé válik.

- Azóta, hogy a Magyar Rádió és Televízió Zenekaránál lehorgonyoztam, nagyon megszorodott a munkám. Ráadásul ez egy viharos tenger, mert be kell bizonyítanunk: érdemesek vagyunk arra, hogy eltartson bennünket az állam. Ugyanakkor Angliában van egy nagyobb kamarazenekarom, amelynek 1987 óta vagyok az igazgatója. Állandó együttes még a rádió ifjúsági zenekara, s ráadásként vannak más zenekarok is, amelyeket rendszeresen dirigálok. A családban nem volt zenész, a nővérem tanulgatott zongorázni. Ötéves lehettem, amikor meghallottam a rádióban a híres Boccherini-menüettet. Lepötyögtem a zongorán, s amikor ismét hallottam, a harmóniát is hozzátettem. Előadtam a nővérem zongoratanárnőjének, aki megkérdezte, hogy mikor tanultam kottát olvasni. „Nem tanultam, hanem a rádióban hallottam” - feleltem. Azon nyomban elkezdett tanítani. Fél év múlva javasolta, hogy írassanak be a városi zenedébe. A konzervatóriumban Baranyi János igazgatónak el is játszottam Liszt II. rapszódiaját. Bár hatévesen még nem vehettek volna fel, de kivételt tettek. Két év múlva volt az első koncertem, egy Mozart-est. Nem sokkal ezután Dohnányi adott szonátaestet Debrecenben, s engem is bemutatott neki. Eljátszottam egy Chopin-keringőt, s azt mondta, ez túl szomorú egy nyolcéves gyereknek. Erre úgy megsértődtem, hogy elhatároztam: ezzel a bácsival nem beszélek többet. Később persze kiderült, hogy nagyon meg volt elégedve a hallottakkal, mert bár ő csak mesterképzősökkel foglalkozott, velem hajlandó volt kivételt tenni. A szüleim azonban akkor még nem akartak Pestre költözni, így csak néhanap utaztunk fel, és ilyenkor játszhattam Dohnányinál a Zeneakadémián. Az ő módszerének az volt a titka, hogy hagyta kibontakozni az egyéniséget.

A II. világháború után Vásáry Tamás édesapja a Debrecenben megalakuló Ideiglenes Kormányban államtitkár lett, így a kormánnyal együtt ők is Pestre költöztek. Az ifjú zongorista beiratkozott a Zeneakadémiára, ahol Hernádi Lajos tanítványa lesz. Tizennégy éves korában megnyeri a Liszt-verseny első díját. A kommunista párt hatalomátvétele után édesapját megfosztják képviselői mandátumától és államtitkári rangjától, majd 1953-ban családját kitelepítik.

– Ilyen fiatalon hogy érezte magát a Zeneakadémián?

– A tanár-növendék kapcsolat olyan, mint egy házasság. Hernádi tanár úrral nem volt igazán jó a kapcsolatom, már csak azért sem, mert másodhegedűs voltam Balázsfai Attila mellett. Azt akartam, hogy szeressenek és jó tanítvány legyek, s úgy kezdtem egy darabhoz, ahogy a tanár úr elképzelte, nem ahogy én szerettem volna. Elszakadtam az egyéni elképzeléseimtől, s ezáltal a közönségtől is. A technikámat viszont a virtuozitásig fejlesztettem. Amikor kitelepítették a szüleimet, elmentem Kodály Zoltánhoz. Hosszú, sötétkék köntösben fogadott, leültetett a zongorához és különböző „szadista” feladatokkal kínozott. Majd kiment - vége volt a meghallgatásnak. Vártam. Visszajött, kezembe nyomott ötszáz forintot. „Az induláshoz” - mondta. Kodályt szellemi atyámnak tekintettem, aki ugyan nem beszélt sokat, de amit mondott, az örökérvényű volt.

Az évek gyorsan peregnek, lassan enyhülni kezd a hidegháborús korszak, Vásáry Tamás még Párizsban és Brüsszelben is hangversenyezhet. 1956-ban a belga fővárosban, a királynő versenyén ezüst díjat nyer és meghívást kap decemberre a bécsi szimfonikusokkal két antwerpeni koncertre. Megvan a vízuma és az útlevele, de közbejön a magyar forradalom. Édesapja újra aktivizálja magát, új párt alapításában vesz részt, ami elegendő ahhoz, hogy novemberben bebörtönözzék.

- Évekig minden este vártuk, hogy mikor csöngetnek be és viszik el apámat. Most bekövetkezett. Láttam az üvegajtón át a pufajkás, tányérsapkás, géppisztolyos alakokat. Berontottak, ráfogták anyámra és rám a géppisztolyt, apámat pedig elvitték. Négy Kossuth-díjas: Kodály, Fischer Annie, Tóth Aladár és Szabolcsi Bence levelére fogadott Münnich Ferenc, a belügyminiszter. Azt hiszem, máig ez volt életem egyetlen hőstette, mikor bemerészkedtem a tankokkal körülvett Parlamentbe. A naplómát ugyanis elvitték az ávosok, és olvashatták minden gondolatomat, melyek aligha lehettek akkoriban szalonképesek. Megtudtam, hogy apám a Fő utcai börtönben van, de Münnich megígérte, hogy amennyiben nem vétett, kiengedik, ám ha mégis, akkor megbüntetik. Ezután már nem mertem otthon aludni. Végül elutaztam Antwerpenbe, az első koncertet azonban már lekéstem. Azt már tudtam, hogy a belga anyakirálynő jó kapcsolatokat ápolt a szovjetekkel, így Brüsszelben kihallgatást kértem tőle, s egy ebéd alkalmával előadtam apám ügyét.

A királynő személyi titkára elkísért a szovjet követségre, ahol a nagykövet fogadott, mire másnap kiengedték apámat a börtönből. Néhány nap múlva anyámmal együtt megérkeztek Brüsszelbe.

1957-ben Vásáryék néhány hónapig Brüsszelben eszik az emigránsok keserű kenyerét, majd a család Svájcba költözik.

- A Genfi-tó partján egy aggok házában laktunk, semmi jövedelmünk nem volt, csak adósságunk. Egyszer az utcán megpillantottam egy plakátot: Fischer Annie és Fricsai Ferenc nevével. Elutaztam a lousannei koncertjükre. Fricsai akkor a Deutsche Gramophon első karmestere volt. Másnap föl is hívott azzal, hogy a lemeztársaság ad egy hároméves ösztöndíjat. És milyen a sors! Amikor Fricsai az igazgatóságon újságolta, hogy talált egy fiatal magyar tehetséget, aznap kapták meg a londoni lapok kritikáit az általam már el is felejtett első lemezemről. Azóta sem kaptam olyan jó kritikát: ez az év lemeze; ez a fiatalember föl tudja idézni Liszt mágiáját, és hasonlók. Csináltak is velem gyorsan még egy Liszt-lemezt. Az 1960-61-es idényre pedig már a legnagyobb angol menedzser hívott meg Londonba egy óriási bemutatkozó hangversenyre a Royal Festival Hallba. Zsúfolt ház előtt játszottam Csajkovszkijt és Lisztet. A Times-ban óriási kritikát kaptam, két nap múlva a BBC készített fölvételt a szólóestemről. Beindult a karrierem. 1969-től már dirigáltam, és az 1970-es években már

zeneigazgatója voltam egy angol zenekarnak. Olyan irányt vett a pályafutásom, amelyben már én is jól éreztem magam. A korábbi „versenyló” zongorista-virtuóz élet sehogy sem tetszett nekem. Nagyon szeretek emberekkel foglalkozni, kamarázni. Először a zongora mellől vezényeltem, majd jöttek a meghívások New Yorkba, Washingtonba, Londonba, Párizsba...

Huszonnyolc éven át volt Vásáry Tamás igazi társa, felesége Kutasy Kovács Ildikó, a kiváló indiánkutató író, a Brazíliában élő Kutasy Kovács Lajos leánya, aki maga is jelentős etnográfus, kultúranthropológus. A sors könyvében azonban kegyetlen lapok következtek: felesége gyógyíthatatlan beteg lett. Vásáry Tamást a legkedvesebb társ elvesztése sem nyomorította meg. Művészete érzékenyebbé vált. Ezt bárki tapasztalhatja, aki figyelemmel kíséri a televíziós sorozatát arról, hogy mi is van A zenén túl... **Jánky Emese-Zétényi Zoltán** Fotó: 2Z Fotó&Média